

V Praze dne 20. února 2019
č. j.: SPH 201/2019

Závazné stanovisko

Kanceláře prezidenta republiky – Odboru památkové péče

k záměru obnovy východní a jižní fasády baziliky sv. Jiří na Pražském hradě.

Kancelář prezidenta republiky – Odbor památkové péče, příslušná podle § 2 vládního nařízení č. 55/1954 Sb., o chráněné oblasti Pražského hradu, vydává na základě § 11 odst. 3 a § 44a odst. 3 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve spojení s § 149 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, jako dotčený orgán pro řízení vedené stavebním úřadem toto závazné stanovisko:

Správa Pražského hradu, příspěvková organizace, příslušná hospodařit s majetkem tvořícím areál Pražského hradu, předložila podle § 14 odst. 1 zákona č. 20/1987 Sb. žádost č. j.: SPH 201/2019 o závazné stanovisko k záměru obnovy východní a jižní fasády baziliky sv. Jiří na Pražském hradě. Předmětem záměru je komplexní památková obnova pláště historického objektu, jmenovitě fasád převážně z románského kvádříkového zdiva, výplní stavebních otvorů, klempířských prvků a všech stavebních součástí objektu.

Jak je ve chráněném území areálu Pražského hradu obvyklé, nejde o běžnou stavební akci, ale o památkovou obnovu fasád románské baziliky sv. Jiří, která je především restaurováním architektury a jejích součástí. To je třeba důsledně zohlednit při zadání výběrového řízení. Pro úspěšné provedení záměru bude zcela zásadní personální stránka odborných a uměleckých řemesel a restaurátorů vybraného zhotovitele. Proto by rozhodujícím faktorem výběrového řízení neměla být pouze cena, ale i reference - a to srovnatelnou měrou.

Kancelář prezidenta republiky – Odbor památkové péče žádost posoudil z hlediska zájmů státní památkové péče na ochraně Pražského hradu, který je, včetně jeho areálu, nařízením vlády č. 147/1999 Sb., o prohlášení a zrušení prohlášení některých kulturních památek za národní kulturní památky, prohlášen za národní kulturní památku, a stanoví:

Obnova východní a jižní fasády baziliky sv. Jiří na Pražském hradě je přípustná za následujících podmínek:

- zásah, který je třeba typologicky považovat za restaurování architektury, bude prováděn pod přímým a trvalým dozorem zkušeného restaurátora či restaurátorů, kteří jsou držiteli příslušných restaurátorských licencí Ministerstva kultury České republiky, na základě schválených restaurátorských záměrů (doplněných v případě zjištění nových informací), předložených s dostatečným předstihem Odboru památkové péče Kanceláře prezidenta republiky.

Restaurování románského kamenného kvádříkového zdiva jižního a východního průčelí s apsidou a pozdně-gotický portál realizovaný architektem Benediktem Riedem v rozmezí let 1510 – 1520 bude provádět tým pod vedením restaurátora, který je držitelem licence MK ČR pro restaurování nepolychromovaného kamene (např. ve znění povolení MK ČR: „restaurování nepolychromovaných nefigurálních uměleckořemeslných děl z kamene“). Restaurování umělecké kopie tympanonu s výjevem sv. Jiří bojujícího s drakem, vyrobené z materiálu na bázi štuko-sádrového výdusku, bude třeba přizvat restaurátora držitele povolení MK ČR pro restaurování sochařských prací (např. restaurování sochařských uměleckých děl z kamene a štuku).

Restaurování barokní kované mříže, vstupních vrátek v jižní opěrné zídce a ostatních zámečnických prací (včetně výztuh vitrážových oken) bude provádět držitel restaurátorské licence MK ČR pro restaurování kovářských prací (např. s povolením restaurovat uměleckořemeslná kovářská díla, uměleckořemeslná díla nebo restaurovat uměleckořemeslné předměty z obecných kovů).

Restaurování jižních vrat (osazených v pozdně-gotickém portále) a dveří do prostoru pod kaplí sv. Ludmily bude provádět restaurátor s povolením MK ČR pro restaurování truhlářských výrobků.

Revizi a čištění vitráží provede tým restaurátora držitele povolení MK ČR pro restaurování uměleckořemeslných vitráží.

Ostatní pracovníci, kteří se pod vedením restaurátorů budou na zásahu podílet, musí být dostatečně odborní a zkušení. Podle zkušeností bude prováděno čištění kvádříkového zdiva, konzervace a výměna dožilých spár, ale i menší výměna nevhodných či dožilých kvádříků – to znamená výrobu ručně sekaných kvádříků z opuky. Předpokládáme tedy vzdělání v oboru kameník, či kamenosochař s minimálně pětiletou praxí na památkových objektech (typu baziliky sv. Jiří nebo katedrály sv. Víta). Tato podmínka v ohledu kvalifikace se specializací na historické objekty platí i pro klempíře – olováře, kteří budou vyměňovat a doplňovat oplechování parapetů oken a především provedou pokrytí střechy apsidy baziliky olověným plechem.

Obecné podmínky

- Lešení bude vždy z nekorodujícího materiálu, bude založeno s maximálním ohledem na stavbu a zároveň tak, aby poskytovalo pracovníkům dostatečný prostor. Lešení by mělo být postaveno tak, aby bylo v každém patře průchozí po celém obvodu, resp. realizovaného rozsahu akce, musí také umožnit komfortní přístup k restaurovanému portálu (zvláště potom k tympanonu s reliéfní výzdobou). Smí být kotveno pouze do spár v kvádřovém zdivu (a to nejlépe do jejich křížení), přičemž nesmí dojít k žádnému poškození kvádříků. Kotvy nebudou v žádném případě umísťovány přímo do kvádříků a spár v blízkosti nároží, ani v blízkosti okenních otvorů. Na ploše románských kvádrů jižního průčelí by kotvy měly být minimalizovány (lešení zde nebude ani příliš vysoké). Celá stavba i demontáž lešení a veškerá další manipulace s materiálem bude prováděna s maximální ohleduplností, vylučující riziko poškození opukového zdiva. Hlavní dodavatel je povinen proškolit firmu, která bude stavbu lešení provádět (musí mít bezpodmínečně zkušenosti s obdobnou stavbou). Proškolení bude stvrzeno zápisem za přítomnosti technického dozoru Správy Pražského hradu.

- Po postavení lešení provede odpovědný restaurátor společně s dozorem investora Odboru nemovitého majetku Správy Pražského hradu a zástupcem Odboru památkové péče Kanceláře prezidenta republiky podrobnou komisionální prohlídku. Při ní budou evidovány a označeny všechny závady (trhliny a jiné poruchy, posuny, zvětralá nebo jinak narušená místa, chybějící či poškozené detaily apod.). Na místě bude dohodnut způsob opravy a konkrétní technologický postup, případně nutné konzultace se specialisty. V případě zjištění závažnějších poruch, které ovšem při průzkumu nebyly detekovány, bude k jejich posouzení přizván statik - specialista na historické konstrukce.

Restaurování a oprava kvádrového zdiva

- Před zahájením mokrých technologických procesů budou nejprve odstraněny výkvěty solí a uvolněné nečistoty či krusty. Opatrně budou odstraněny nesoudržné partie, které jsou buď nekonzervovatelné, nebo pocházejí z mladších úprav. Doporučujeme očištění suchým kartáčem a odsátí včetně všech zcela uvolněných částí vysavačem. Teprve potom bude celý povrch zdiva šetrně omyt čistou vodou pod mírným tlakem (ideálně teplou vodou, či kombinací páry a vody). Tlak vody nesmí ohrozit poškozené a uvolněné části, či poškodit samotný povrch kamene. Zcela by neměly být odmyty části rozpadlé opuky, které by bylo ještě možno zpevnit (případně je třeba provést zajišťovací prekonzervaci). V případě potřeby budou také používány rosné stěny a parní čištění. Obecně lze konstatovat, že použití horké vody v kombinaci s párou je pro čištění plochy kamene ideální (samozřejmě za pečlivého sledování teploty – nesmí dojít k teplotnímu šoku materiálu). Při použití rosné stěny je třeba dodržovat technologické postupy, tj. nechat vodu působit tak dlouho, aby dostatečně změkčila krusty.

Pro naměkčení krust i pro případné povrchové odsolení je vhodné použití buničinných obkladů, s použitím destilované vody (např. Arbocel, buničina musí být vždy bez obsahu chemických látek – např. protipožárních, nejvhodnější je potom lékařská). Používat lze mýdlovou, čpavkovou, octovou vodu či vodný roztok hydrogenuhličitanu amonného, ale je třeba dodržovat technologické postupy a obecně spíše nižší koncentraci účinných látek. Pro ztmavlé plochy románských kvádrů se mimořádně osvědčilo právě použití buničiny a vodný roztok hydrogenuhličitanu amonného (např. fa. Dorapis). Ideální je pokrytí větší plochy zdiva najednou a případně ještě zakrytí mikrotenovou fólií – na prodloužení účinné doby působení. Následně je třeba plochu velice pečlivě umýt vodou a zbavit ji pozůstatků hydrogenuhličitanu amonného. To je možné kombinovat s ostatními postupy i mechanickým čištěním naměkčených krust. Zabal s buničinou bude třeba bezpochyby několikrát opakovat. Zpravidla dobrého výsledku lze dosáhnout po třech cyklech zabalů. Vždy budou provedeny testy před plošným použitím. Postup je třeba přizpůsobit stavu zdiva a správnému technologickému postupu.

- Buď před prvním mytím, nebo po vyschnutí budou povrchy kamenného zdiva, zasažené mechy, řasami apod., ošetřeny vhodným biocidním prostředkem (např. Porosan, Santop apod.). Neměly by však být používány přípravky na bázi kvarterních amoniových solí, které mohou negativně ovlivňovat např. hydrofobizaci. Ta bude provedena lokálně, především v horizontálních plochách namáhaných dešťovými srážkami. Omývání povrchu bude opakováno podle potřeby, vhodné je občas spláchnout celý povrch.

- Čištění povrchu opukového zdiva bude prováděno také mechanickou cestou (povrch bude čištěn měkkými kartáči; krusty budou odstraňovány brusnými kamenickými houbičkami, brusným rounem, skalpelem atd.), avšak šetrně, bez zásahu do vlastního povrchu kamene. Mechanické čištění musí být kombinováno s mokrou cestou (v podstatě broušení pod vodou –

což zamezuje příliš invazivnímu zásahu). Neprodyšné krusty budou jemně mechanicky odstraněny, ale pouze tak, aby nebyl porušen originální povrch kamene. Zvláštní ohled, především při odstraňování krust, bude brán na stopy originálního opracování.

- Z kamenického hlediska lze obecně konstatovat následující postup; románské kvádrkové zdivo bude prioritně zachováno, ale bude třeba pečlivě posoudit jeho stav a zastavit erozi. Pokud je kvádrík porušen do hloubky cca 50 mm – bude po konsolidaci doplněn tmelovým doplňkem. Ten předpokládáme provést ve dvou krocích – jádro a povrchový tmel zohledňující opracování okolního opukového zdiva. Na dříve testovaných zkušebních vzorcích byla pro jádro použita směs na bázi hydraulických vápen (VAPO) s příměsí metakaolinu vyztužená polypropylenovými vlákny (4 mm). Odzkoušen byl i svrchní jemný tmel koncipovaný na základě hydraulického vápenného pojiva a plniva, které má odpovídající strukturu opuce. Všechny dosavadní zkoušky (a realizace) byly provedeny ve spolupráci s firmou Aqua Bárta. Pokud bude románský kvádrík poškozen cca 50 mm a více, bude provedena kamenická výměna. Nový kvádrík by měl mít optimálně cca 100 mm (hloubku). Lze předpokládat, že ne vždy bude vyměňován celý kvádrík. V některých případech, zvláště u románských kvádríků, budou provedeny jen lokální kamenické doplňky. Ty lze provést přesným doplňkem vlepením na epoxidové lepidlo (např. Akemi). Podmínkou je minimalizace kontaktního spoje. Také lze kombinovat lokální tmelové a kamenické doplňky. Prioritně bude zachováno románské zdivo, mladší opravy lze nahrazovat komplexně, případně erodované a potrhane, či chybně opracované kvádríky (např. chybné rozměry či struktura). Takové kvádríky budou nahrazovány s ohledem na původní spárořez a rozměry navazující na okolní románské zdivo.

Stávající opukové kvádríky byly opracovány obvyklými nástroji 12. století, kdy převažovaly topůrkové nástroje: dvojspic, plošina, špicplošina či plošnoteslice (polka). Ruční dláta, pryskáče, špičáky byly při hutní výrobě kvádríků používány o něco méně. Protože základní podmínkou výroby nových kvádríků je ruční opracování, bude třeba přizpůsobit rukopis soudobých nástrojů originálním povrchům románských kvádríků.

Pro výměny bude používána pouze opuka z lomu Přední Kopanina, která prakticky jako jediná splňuje parametry požadované při nadcházející opravě a je stávajícímu materiálu nejbližší jak složením, tak barevností.

- Z výplní spár bude zvětralá a nesoudržná malta opatrně odstraněna do hloubky minimálně 20 mm tak, aby nebyla porušena hrana kvádríku. Potom budou spáry vymyty vodou pod mírným tlakem, aby byl odstraněn všechen jemný prach a případné nečistoty. Případné spáry originální (románské i historické) budou zachovány.

Při spárování bude bezpodmínečně dbáno, aby spáry a přiléhající kámen byly předem dostatečně navlhčeny. Nedostačuje pouze lehce navlhčit stříčkou (rozprašovačem), voda se musí dostatečně nasát do materiálu. Spáry musí být pečlivě utaženy a velmi se osvědčilo jejich utemování dřevem (za předpokladu, že bylo jádro pečlivě naneseno a utaženo kovovou špachtlí). Povrch spáry bude zároveň s hranou kvádru, případně by měl kopírovat nerovnosti plochy. Pro delší životnost je zásadně důležitá další péče o čerstvě provedené spáry. Hotové spáry je třeba několikrát denně vlhčit (pouze ručním rozstříkovačem, nikoliv prudce hadicí - samozřejmě tak, aby se nevyplavovalo pojivo či plnivo), zejména v horkých dnech. Vlhčení je třeba opakovat do vyzrání malty (2 až 4 týdny podle klimatických podmínek). Důležité je vzhledem k letnímu počasí zastínění zpracovávaných úseků.

Malta používaná pro spárování a ložné plochy při přesazování, či vložkách bude vápenná. Preferovány jsou materiály míchané na stavbě z kvalitního hydraulického pojiva (např. Vápenka Mokrý) – nejlépe předem našlehanou kaši z vápenného hydrátu (hydroxid vápenatý $\text{Ca}(\text{OH})_2$). Ideální je uleželé kašové vápno dobré kvality a stáří (např. prodej uleželého vápna Velké Bílovice) a další osvědčená a vyzkoušená pojiva (např. ověřená vápna naložená v jamách či sudech atd.). Použití hydraulických příměsí je povoleno, ale příměs musí tvořit 1 až max. 8% (z celku). Šedý portlandský cement je zcela vyloučen (především z důvodu nevhodné barevnosti základu malty před samotným probarvováním, ale také z důvodu, že opuka s ním negativně reaguje a degraduje v kontaktních plochách. V případě potřeby (specifického požadavku) lze použít i tzv. románské vápno (někdy označované jako románský cement) a to jako samostatné pojivo. Používat lze samozřejmě i další typy přírodního hydraulického vápna (NHL). Všechny složky v případě pochyb budou konzultovány s vybraným technologem a případně i s chemikem, kteří vyloučí možné pochybení a pomohou s optimalizací směsi. Pro injektáže případně odloučených ploch, či trhlin bude použit vhodný materiál na vápenné bázi s odpovídajícím plnivem (mramorová moučka, opukový prach, čistý křemičitý prach a případně siloxan pro zvýšení zatékavosti). Lze ovšem použít i osvědčené výrobky (např. VAPO injekt).

- Pro eliminaci technologické nekázně při mísení je povoleno použití záměsové vody s příměsí maximálně 3% akrylátové složky (např. Sokrat, akrylát v takovém poměru funguje jen jako smáčedlo a umožňuje lepší zpracování tmelu). Maltu bude připravovat zodpovědný pracovník pod dozorem restaurátora; je třeba zaručit stejnorodost materiálu – nejlepší je, když maltu za suchého stavu připravuje pouze jeden pracovník, stejně tak bude připravována záměsová voda. Akrylát na stavbě jiným způsobem používán nebude. Zcela vyloučeno je natírání spáry i jen záměsovou vodou před spárováním, je určena pouze do malty (jako smáčedlo usnadňující promísení složek). Pracovníci budou dbát na pečlivé promíchání pojiva a plniva před použitím (čím déle, tím lépe). Rozdělané množství malty bude důsledně zpracováno najednou, protože z technologického hlediska není přijatelné, aby zavadlá malta byla znovu rozmíchávána. Malty budou s dostatečným předstihem vyzorkovány a předloženy ke schválení zástupcům Odboru památkové péče Kanceláře prezidenta republiky. Mimo jiné bude i doloženo, kdy a kde byly navržené maltové směsi použity.

Zrnitost plniva směsi se bude řídit velikostí spáry a také tím, zda se jedná o jádro či svrchní (kontaktní) vrstvu. V zásadě zrnitost písků, či kameniva bude dosahovat až cca 50% velikosti spáry (modelově to znamená: pokud je šířka spáry 12mm, největší složkou písku či kameniva bude zrno o maximální velikosti 6mm, u jádra může být složka zrnitosti až 12mm i více – dle fyzikálních možností) nebo je třeba provést s technologickou důsledností více vrstev s dodržáním technologické pauzy. Velmi důležité je, aby zrnitost použitého písku byla stejnoměrná, od nejmenší frakce po největší (každá složka zrnitosti je rovnoměrně zastoupena, včetně prachových součástí. Pokud písek obsahuje jílové součásti, je třeba laboratorně doložit, že jsou stabilní (nebobtnají, nejsou hygroskopické a případně mají pozitivní hydraulické vlastnosti). Je možno plnivo míchat i uměle, či doplňovat plnivo přírodní, které vyhovuje podmínkám. Také je třeba, aby v plnivu byla stejně zastoupena složka ostrá a oblá (oblázky i drcené ostré prvky), často tyto parametry splňují říční písky. Pokud tomu tak není, je třeba mísit písky kopané s říčními (obsah jílových částí ve směsi nesmí nepřesahovat 5%), ale za výše uvedených podmínek. Je třeba doložit ložisko písků (např. Sázavské písky, Borek - náplavka Lahovice, Střeleč).

Malty budou podle potřeby probarvovány vhodnými pigmenty. Není vhodné provádět patinaci spár pouze povrchově, již samotná malta by měla mít vhodný odstín (ne třeba ještě

výsledný, ale dle zkušenosti aspoň střední probarvení), který vytvoří vhodný základ pro správnou barevnost spáry. Spáry by měly spolu s kamenem z hlediska barevnosti tvořit celek, který nebude rastrován výrazně světlejšími liniemi. Vhodné pigmenty je třeba rozetřít ve vodě aspoň den před použitím. Barevnost malty kde jsou použity takto připravené pigmenty, bývá stabilnější a lépe vyzrává. Barevnost spárovací malty se pochopitelně musí přizpůsobit spárované partii zdiva s ohledem na barevnost dotčené plochy.

- Opuka je poměrně specifická hornina. Její konsolidace je poměrně problematická. Po řadě zkoušek se osvědčilo použití vápenné vody (jako katalyzátoru) a následně zpevňovače na silikátové bázi, obvykle používaného pro zpevňování malt a omítek. V případě předběžných zkoušek, byl použit přípravek Porosil ZTS. Jde o jednosložkový, čistě křemičitý, alkalický přípravek, který neobsahuje organické látky. Nebráníme se provedení zkoušek dalších konsolidačních prostředků, ale je třeba vycházet ze zkušeností restaurátora a reálných výsledků.

- Předpokládáme ošetření některých povrchů kamene, především těch namáhaných povětrností (horizontální partie, stříška opěrného pilíře při kapli sv. Ludmily apod.) vhodným hydrofobním prostředkem. Pro závěrečné hydrofobní ošetření povrchu budou tedy použity organokřemičité prostředky (např. Porosil VV kompatibilní s předchozím ošetřením). Tyto přípravky vytváří na kameni mikrovrstvičku silikonového polymeru, vlastní póry zůstávají volné. Difuzní odpor se sice mírně zvýší, ale dle dlouholetých zkušeností přijatelně bez negativních důsledků. Při této úpravě je nezbytné dbát na vhodné povětrnostní podmínky a na předepsanou nebo ještě nižší koncentraci roztoku – v závislosti na vsakových zkouškách, které budou provedeny protokolárně a s předstihem. Povrch skla je třeba chránit před znečištěním resp. před zasažením hydrofobizačním prostředkem. Skleněná výplň bude na závěr ještě očištěna a přešetřena. Nepředpokládáme celoplošnou hydrofobizaci.

- Vsakové zkoušky Karstenovou trubicí budou provedeny ve vybraných technologicky reprezentativních místech (zanesených do plánové dokumentace či schématu) před zahájením restaurátorských prací. Další zkoušky budou následovat po kompletním dokončení čištění a na závěr po dokončení všech technologických kroků zásahu. Protokoly i plánové přílohy budou součástí restaurátorské zprávy.

V případě některých partií, podle shledaných skutečností, bude zvážena varianta zalití spár olovem (např. stříška opěráku, pískovcový kryt východního štítu – pokud nebude rozhodnuto o jeho oplechování Pb plechem). U použitého olova je důležité dbát na jeho čistotu. Doporučujeme olovo slité do malých kusů (malé destičky), které se snadno v tyglíku roztaví přímo na místě. Tavba by měla být prováděna dle technologických pravidel, zejména je třeba pamatovat na stupeň tání (327,5 °C) a olovo by nemělo být zbytečně přepalováno silným plamenem. Dochází při tom k povrchovému přehřátí, se kterým je spojeno zvýšení výskytu nečistot (oxidy apod.), jež zhoršují vlastnosti materiálu. Zálivky – olovené spáry, musí být po vychladnutí zarovnané zároveň s kamenem (či mírně vypouklé ven). Nesmí být ponořeny pod hranu kamene. Spáry před zalitím olovem budou s dostatečným předstihem hydrofobizovány za dodržení obvyklých technologických postupů.

Kovářské a zámečnické práce

- Pro mřížová vrátka, okenní barokní mříž a železná (ocelová) kování dveří aj. platí následující uvedené podmínky technologického postupu. Předpokládáme, že pokud budou odstraňovány nátěry, nebude v žádném případě používáno odstraňovačů na kyselé či zásadité

bázi. Soudobé nátěry či korozi lze odstranit buď mechanicky, nebo – v případě demontáže mřížových vrátek – také opatrným opálením. Využit lze k odstranění nátěrů prostředky na bázi rozpouštědel, jež se při pracích v areálu Pražského hradu dobře osvědčily (např. Chemsearch Chemstrip, Colorlak P 05, P07, P 08, Barvy Laky P 8512 případně 8513, a další, např. na bázi dichlormethanu). Pokud budou základní nátěry na suříkové bázi, je možno je ponechat a po odmaštění doplnit nový základní nátěr také suříkem. Korozní produkty budou pasivovány, např. prostředky na tanátové bázi. Detailní postup bude určen restaurátorem.

- Jako základní nátěr bude tedy použit suřík rozmíchaný ve fermeži. Oxid olovnato-olovičitý (Pb_3O_4) přesněji tetraoxid diolovnatolovičitý, nebo orthoolovičitan olovnatý (triviálními názvy suřík nebo minium) je těžká, sytě oranžovočervená až ohnivě červená krystalická nebo amorfní látka. Jako plnivo olejové – fermežové barvy představuje i v současnosti nejlepší antikorozi ochranu (a to jak chemicky tak po fyzikální stránce).

- Svrchní nátěr se potom provede grafitem rozmíchaným dle standardní technologie ve fermeži (bez sušidel). Každý typ nátěru (základní i svrchní) bude proveden minimálně ve dvou vrstvách. Je třeba dbát na dodržování technologických pauz; nepovažujeme za vhodné, aby byla prováděna mezivrstva (např. syntetický nátěr s příměsí grafitu) nebo přimíchávána sušidla (nedoporučujeme příměs kobaltového prášku) - dochází ke ztrátě pružnosti nátěru (ušetří se max. 2-3 dny vysychání).

Postup míchání barvy (jak suříkové, tak grafitové) je následující: nejprve se nasype trochu suříku či grafitu do míchací nádoby a zalije trochou fermeže, tuto hmotu (hustá kaše) je potom třeba roztírat (nikoliv jen zamíchat). Postupně se pak dolévá fermež a přisypává pigment (suřík pro základ anebo grafit pro svrchní nátěr). Směs se stále pečlivě promíchává. Po finálním namíchání by hustota měla zhruba odpovídat konzistenci hustší smetany (u grafitu záleží na velikosti zrna). Na den či dva je dobré směs odstavit, občas promíchat a případně přiředit fermeži nebo naopak dosypat odpovídající plnivo. Vhodnou hustotu je třeba vyzkoušet zkušebním nátěrem (sleduje se míra krytí a roztíratelnosti). Při samotné aplikaci - natírání - je třeba připravenou fermežovou barvu neustále průběžně míchat. Použité plnivo (suřík/grafit) na rozdíl od obvyklých hobby barev má tendenci rychle sedat na dno. Pro grafitový nátěr je vhodné volit co nejmenější grafit (černý či šedý), s barvou je potom snadnější práce a lépe kryje. Poslední svrchní nátěr se po polymeraci pečlivě rozleští kartáčem. Na závěr po úplném vyžrání bude povrch převoskovan a opět rozleštěn kartáčem. Pokud by poslední fermežový nátěr nedostatečně vyžrál, může vosk (včelí, KRBN atd.), zpravidla rozdělaný v technickém benzínu, opět nastartovat polymeraci (nátěr změkne a táhne se). Pokud to bude situace vyžadovat, lze ve zvláštním případě užít moderního antikoroziho prostředku pro injektaž (např. Ferokon a jiné).

Pozornost je třeba věnovat všem kovovým prvkům v rozsahu zásahu. Jedná se zejména o železné, či ocelové součásti vitrážového zasklení oken, případně jejich rámy.

Olovářské práce

- Doporučujeme zvážit oplechování některých parapetů oken, které je ovšem v jednom případě komplikováno osazenou kovanou mříží. Pro případné oplechování bude použito oloveného plechu (ideálně tloušťky 3mm Pb plechu). Technologické provedení se bude řídit standardy chráněného areálu Pražského hradu. Definitivní rozsah lze určit až po ohledání z lešení.

- Olověným plechem bude pokryta kamenná střecha apsidy. Protože románská klenba apsidy je pod střechou opatřena malbou na téma Nebeského Jeruzaléma z 12. století (navíc v posledních 10 letech komplexně restaurovanou), považujeme toto opatření za velice důležité. Nynější střechu tvoří opukové desky z 20. století, bude nejprve třeba provést jejich očištění a konsolidaci. Do jisté míry je třeba minimalizovat zavlhčení, zvláště v případě větších zásahů do skladby. Detailní řešení bude předmětem provádění. Nevylučujeme realizaci podkladního vyrovnání vhodným materiálem (mezivrstvou z kvalitní vápenné malty). To by umožnilo snazší položení plechů. Pro krytí doporučujeme použít olověný plech o tloušťce 3mm (2mm považujeme v takovém případě za minimum). Kotvení lze kombinovat mechanické s podlepením neutrální silikonovým tmelem, který absorbuje dilatační pohyby při ohřátí plechu slunečním zářením. Obdobné detaily byly použity na římsách Ludvíkova křídla Starého královského paláce. Poměrně se osvědčilo použití nástrojů s větším poloměrem hran (ohyby nejsou plně ostré), tím spoje (falce) lépe absorbují mikropohyby spojené s tepelnou roztažností, ač tato střecha není ohřívána sluncem nijak zvlášť.

Ke zvážení je řešení pískovcových krycích desek východního štítu. Prioritně je uvažováno restaurování kamene a zalití spár olovem, ale vzhledem k nízké přístupnosti je třeba rozhodnout na základě ohledání, zda tuto partii též nepokrýt olověným plechem.

Truhlářské práce

- Vstupní dveře někdejšího depozitáře a jižní vrata, osazená v pozdně-gotickém portále, jsou vyrobeny z dubu. Dle předpokladu budou opravované prvky vyjmuty a odvezeny do dílny. Otvory budou zakryty dočasnými výplněmi, které ovšem musí umožnit průběh prací na plášti i v interiéru (do interiéru nesmí vnikat prach a voda).

Povrchové ošetření je nyní provedeno lakem. Sejmutí stávajícího syntetického laku (v případě dveří možná jen fermez) bude provedeno odstraňovači na bázi rozpouštědel (např. Chemsearch Chemstrip, Colorlak P 05, P 07, Barvy Laky P 8512 a jiné na bázi dichlormethanu apod.). Vylučujeme použití kyselinových či zásaditých odstraňovačů, opalování laků plamenem či horkovzdušnou pistolí lze použít jen s nejvyšší opatrností – poškození povrchu plamenem nebude tolerováno. Opatrně budou sejmuty i případné dožilé tmelové doplňky a správký. Pro případně zašedlé povrchy (zvětralého) dřeva je možno, pokud bude třeba, použít i prostředky určené k jejich odstranění (např. Osmo – odšed'ovač dřeva a jiné). Tyto prostředky se odmyývají vodou, proto bude třeba dřevo nechat řádně vyschnout před dalším postupem.

Následně bude provedena truhlářská oprava, ale vzhledem ke kvalitě výrobků nepředpokládáme nějaký zásadní zásah. V podstatě půjde o přípravu dřeva pro povrchové ošetření. Záručně budou opraveny a ošetřeny na místě.

- Pro povrchové úpravy v případě vrat a dveří (případně i dalších výrobků) budou použity vhodné a osvědčené napouštěcí oleje. Je možno použít např. belgické oleje Woodprotector CIRANOVA, Borma Decking Oil (Danish Oil), Bona Deck Oil, oleje Osmo, případně i jiné s odpovídající kvalitou a dobrou referencí. Definitivní určení materiálu musí vycházet z technologických konzultací i záruk poskytovaných výrobcem. Doporučujeme na závěr ještě povrch dřeva po vyschnutí olejů voskovat (např. včelí vosk v benzínu).

Vitráže

- Zasklení je provedeno jako vitráž z tabulek skla různých tvarů, spojovaných olověnými profily. Jednotlivé části budou restaurátorsky konzervovány na místě. Zásah se zaměří zejména na výměnu, či zajištění prasklých nebo rozbitých tabulek, upevnění uvolněných dílů do olověné osnovy, fixaci olověné sítě k výztuhám a doplnění sklenářského tmelu. Nepředpokládáme vyjímání vitráží, které nejsou ve vysloveně špatném stavu. Na místě budou zváženy možnost stabilizace a především čištění.

- Železné výztuhy malého profilu budou podle stupně koroze buď nahrazeny novými, z kovářsky zpracované nerezové oceli (v nožovém profilu), povrchově upravené černěním, nebo zbaveny koroze a opatřeny ochranným nátěrem jako ostatní kovářské výrobky (podmínky jsou uvedeny výše, v odstavci o kovářských pracích). Zkontrolovány a případně nahrazeny budou nevyhovující úponky přidržující olověnou síť u kovových výztuh (z důvodu koroze či nevhodné dimenze). Často jsou to olověné pásky, ale vitrážisté doporučují spíše měděné drátky.

- Při napouštění sklenářského tmelu fermeží (cca. 14-21 dní po tmelení) bude přimísena trocha vhodného pigmentu (např. i grafitu) pro mírné zpatinování čerstvých tmelů. Vyčištěny a lehce přebroušeny budou i ponechávané sklářské tmely, které budou opraveny novým sklenářským tmelem a také přetřeny fermeží se slabou příměsí pigmentu. Pokud ve starém tmelu budou pouze vlasové trhlinky, postačí jejich zatmelení, není třeba tmel vysekávat.

Závěrečná ustanovení

- Pro samotné provádění opravy i z důvodu dalšího pokračování systematických dokumentačních prací je třeba provést zaměření. Zaměření bude provedeno v dostatečné a obvyklé podrobnosti (2D, reálný spároveň), digitálně (dwg. a dgn.) a především v takovém termínu, aby se s ním dalo ještě během zásahu aktivně pracovat. Technologie zaměření musí odpovídat všem standardům plánové dokumentace, který je v současnosti používán pro dokumentaci katedrály sv. Víta.

- Restaurátoři provedou standardní fotodokumentaci stavu před opravou, v průběhu opravy a po opravě. Fotografie ve zprávě budou dobře popsány a lokalizovány. Odevzdány budou Správě Pražského hradu všechny snímky na DVD – tyto není třeba popisovat, či lokalizovat. Pro hlavní restaurátorskou zprávu budou vybrána reprezentativní místa v rozsahu etapy (např. 20 snímků lokalizovaných i v plánové dokumentaci – vždy v každém oddílu zásahu), která budou dokumentována před zahájením prací, v průběhu prací např. po dočištění, či po spárování a na závěr prací. Důležité je zachovat fotografický záběr partie (tzn. dokumentovat totéž místo ze stejného úhlu) a zdokumentovat na něm postupný průběh postupu prací. Technologické detaily by měly být součástí. Lešení umožní i pořízení profesionální fotodokumentace pro fototéku Pražského hradu. Zhotovitel je povinen umožnit fotografovi určenému Správou Pražského hradu přístup na lešení a po nejnutnější dobu jej neomezovat v práci.

- Restaurování zdiva baziliky sv. Jiří, musí být dokončeno do konce října, tedy pokud by nebylo extrémně teplé a stabilní počasí. Tento důvod je čistě technologický, protože teploty kolem a pod 10°C vylučují práci prakticky se všemi technologiemi používanými během restaurátorského zásahu (nemluvě o nebezpečí čtenějších dešťových srážek).

- Práce budou probíhat pod dohledem pracovníků Odboru památkové péče Kanceláře prezidenta republiky, kteří budou vždy s dostatečným předstihem informováni o veškerých změnách v postupu opravy. Všechny materiály a technologické postupy musí být odpovědnými

zástupci schváleny (aspoň zápisem do stavebního deníku). Detaily postupu a technologií budou upřesňovány na místě, stejně jako používané materiály. Všechny podstatné kroky budou vyznačeny do přesného plánu restaurovaného úseku.

- Součástí zprávy bude i doporučení budoucí údržby. S tímto doporučením budou seznámeni všichni odpovědní pracovníci Správy Pražského hradu a budou se jím při komplexní péči o baziliku sv. Jiří řídit.

- Vzhledem ke skutečnosti, že lešení bude dosahovat střechy kaple sv. Ludmily, provedené z glazované prejzové krytiny, doporučujeme revizi jejího stavu. Měla by být v pořádku, ale obdobnou možnost revize v dohledné době mít nebudeme.

Odůvodnění:

Podle § 11 odst. 3 zákona o státní památkové péči vydávají příslušné orgány, v daném případě stavební úřady, svá rozhodnutí, jimiž mohou být dotčeny zájmy státní památkové péče, a jde-li o národní kulturní památky, jen na základě závazného stanoviska. Příslušným k vydání tohoto stanoviska v případě Pražského hradu je na základě vládního nařízení č. 55/1954 Sb. Kancelář prezidenta republiky. Podle § 44a odst. 3 zákona o státní památkové péči je závazné stanovisko ve věci, o které je příslušný rozhodovat stavební úřad, úkonem učiněným dotčeným orgánem pro řízení vedené stavebním úřadem.

Správa Pražského hradu, příspěvková organizace, příslušná hospodařit s majetkem tvořícím areál Pražského hradu, předložila podle § 14 odst. 1 zákona č. 20/1987 Sb. žádost č. j.: SPH 201/2019 o závazné stanovisko k záměru obnovy východní a jižní fasády baziliky sv. Jiří na Pražském hradě. Předmětem záměru je komplexní památková obnova pláště historického objektu, jmenovitě fasád převážně z románského kvádřikového zdiva, výplní stavebních otvorů, klempířských prvků a všech stavebních součástí objektu.

Kancelář prezidenta republiky při posouzení žádosti a stanovení požadavků uvedených ve výroku tohoto stanoviska vycházela z posouzení zásahů spojených s realizací konzervačního zásahu a standardních požadavků památkové péče obvyklých pro realizaci památkové obnovy historického objektu mimořádné hodnoty, na což je v chráněném areálu NKP Pražský hrad třeba klást zvláštní důraz. Tyto požadavky také zohledňují dlouholeté zkušenosti s obnovou románských staveb v areálu Pražského hradu (archeologické terény v katedrále sv. Víta, bazilika sv. Jiří, Černá věž atd.).

Toto závazné stanovisko vychází z § 14 odst. 3 zákona č. 20/1987 Sb., podle něhož v závazném stanovisku orgán státní památkové péče vyjádří, zda práce uvedené v žádosti o závazné stanovisko jsou z hlediska zájmů státní památkové péče přípustné, a stanoví základní podmínky, za kterých lze tyto práce připravovat a provést; základní podmínky musí vycházet ze současného stavu poznání kulturně historických hodnot, které je nezbytné zachovat při umožnění realizace zamýšleného záměru.

Poučení:

Proti tomuto závaznému stanovisku se nelze samostatně odvolat. Takové odvolání lze podat až proti rozhodnutí, které bude na základě závazného stanoviska vydáno.

Vyřizuje:

Telefon:

ředitel Odboru památkové péče
Kancelář prezidenta republiky